

מאותו עת חוצה - אלו

1) ראה אנכי נתן לפניכם כי היום ברכה וקללה: אתי הברכה אשר תשמעו אל מצות יהוה כי ילהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: והקללה אם לא תשמעו אלי כה מצות יהוה ילהיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם: כושר כאב

2) והביאתך יהוה אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרכך מאבותיך: ומל יהוה אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה אתי יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך: ונתן יהוה אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך: ואתה תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוה היום: כושר נצח

3) (ו) את לבבך ואת לבב ר"ת אלול. לכך נהגו להשכים ולהתפלל סליחות מר"ח אלול ואילך. וכן לולא האמנתי לראות בטוב ה' לולא אותיות אלול, שמאלול ואילך חרדתי נגד ה'.

4) ד' יאע"ט שתקיעת שופר בראש השנה נזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישונים משנתכם ונרדמים הקיצו סדרמחכם חמשו במעשיכם וחזרו בתשובה חזרו בראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושונים כל שנתם בהבל דחק אשר לא יועיל ולא יציל הבישו למשחתים והמיטו דרכים ומעללים ויעווב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. כמאמר ע"ז תשובה נצח

5) י"ג חייב וס' אדם לחזור בטווח טפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפנע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושניותיו בהבלי הזמן. וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך ברכי מישרים. אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תמילין בראשו ובוזועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחמא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמשילין אותו מלחמון שנאמר חונה מלאך י" סביב לראיו ויחלצם. בריך רחמנא דסייען: כמאמר ע"ז תשובה

6) בשפר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקירת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקרתם עצמכם לפני גמ' כאב חצמ' נצח

7) ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר. כל יושבי תבל ושקגי ארץ כנשאגם הרים תראו וכתקע שופר חשקעו: יעלה ימ'

8) ואם באחת ה' תקעו ונועדו אליך הגשמים ראשי אלפי ישראל: ותקעתם תרועה ונגסעו המחנות החנים קדמה: ותקעתם תרועה שנית ונגסעו המחנות החנים תימנה תרועה תקעו למסעיהם: ובהקהיל אתי הקהל תתקעו ולא תריעו: כושר נצח

9) ונאמר והיה כיום הווא תקע בשופר גדול וכאו האבדים בארץ אשר והנהיהם בארץ מצרים והשתמחו לוי כתר הקדש בירושלם: יעלה נצח

10) קיי תוליד בנים ובני בנים ונשנתם בארץ והשתחתם ועשיתם פס"ח כה תמונת כל ועשיתם הרע בעיני יהוה אלהיך להכעיסו: העידתי כי בכם היום את השמים ואת הארץ כיי אבד תאבדון מהל מעל הארץ אשר אתם עבדים אתי הירדן שמה לרשתה לא תאריכון מימ' עליה כיי השמד תשמדון: והסין יהוה אתכם בעמים ונשארתם כח מתי מספר בגוים אשר ינהג יהוה אתכם שמה: כושר נצח

11) (כה) ונשנתם, רמזי להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתיים שנה כמנין ונשנתם, והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים²², והקדים שתי שנים לנושנתם כדי שלא יתקיים בהם: כי אבד תאבדון (פסוק כו), וזהו שנאמר, וישקוד³³ ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו (דניאל ט יד), צדקה עשה עמנו שמיהר להביאה שתי שנים לפני זמנה. כושר נצח

12) כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם יא אשר תורע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק: והארץ אשר אתם עבדים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים: יב ארץ אשר יהוה אלהיך דרש אתה תמיד עיני יהוה אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: כושר נצח

13) והיה כייבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אלי לבבך בכל הגוים אשר הדיחת יהוה אלהיך שמה: ושבת עדי יהוה אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוה היום אתה ובניך בכל לבבך ובכלי נפשך: ושב יהוה אלהיך את ישכותך ורחמך ושב וקבצך מכלי העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך שמה: אם יהיה נדחך בקצה הימים מי שם יקבצך יהוה אלהיך ומשם יקחך: והביאתך יהוה אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרכך מאבותיך: ומל יהוה אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה אתי יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך: כושר נצח

14) אמר רבי אבהו ילמה רוקעין בשפר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקירת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקרתם עצמכם לפני גמ' כאב חצמ' נצח

15) נתייר לדברי רבינו שלמה זצ"ל ובשעת שהיה לאחד תפילה ה' סביבין ספרים וקורין בתורה ובנביא ובמשנה ובשמונת כראמיון לשלם ילויש אדם שנותיו שלישי במקרא שלישי במשנה שלישי בתלמוד כרי לקיים לא יושש. וחי כבר קראו בתורה קודם תפלה שבתיו בהך קריאת שמע שיש בו דברים הרבה ואחד התפלה היו שוהין וקורין בדברי הנביאים. ולאחר שעה במשנה ובשמועות התלמוד וכיון שרבתה העניות והיו צריכין למעשה ידיו לא יכלו לעסוק [בתורה] כל כך והצוה התורה במקומה זולתי קריאת שמע שיש בה כלכות שמים ועשרת הדברות ועל המצות אותה לא עקרו. ואעפ"כ היו קורין בנביא אלו שני ספרים וכא לציון ואני ואת ברתי שיש בהן מעין קריאת התורה ועדיין הם קבועים במקומם עלינו בכל יום. ובשבת יום טוב שיש בו ביטול מלאכה לעם ויום פגיו החיור העשרה ליושנה לקרות בתורה ולתרגם מענינו של יום. ועל כן אין אנו אופרין וכא לציון נחל בשחרית בשבת וביום טוב שהרי כבר קראו בנביא. ואעפ"כ אוכרין אותו במנה שלא ישתבח בימות החול ומצנז אבות תורה הוא. יעלה נצח

16) וכא לציון נחל ולישבי קשע כעקב גאם יי: ואני ואת בריתי אתם אמר יי רוחי אשר עלך ודברי אשר שמתי בקיף לא יקושו מקיף ומפי ורעה ומפי ורע ורעה אמר יי מעשה ועדעולם: כושר נצח

כושר נצח

(ב,בא) ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם וישן וגו'.

הנה לא הודיענו הכתוב שנתעורר מתרדמתו, ומרמז כאן כאילו האדם עדיין נרדם, והיינו שכלפי זכות הדעת ובהירות השגתו שהיתה לו לאדם הראשון בעת יצירתו קודם הפלת התרדמה נחשב הוא וכל בניו אחריו כאילו שקועים עוד בשינה רוחנית, ורק כלל ישראל התעוררו מהתרדמה הרוחנית בעת עמדם לפני הר סיני וקבלו את התורה וזכו להתגלות אלקות הכי גדולה.

ולאור זה נבין הברכה האחרונה של ברכת השחר, המתחלת "המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי", וממשכת בתפלה בעניני תורה ועבודת הי"ת "שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך וכו' ודבקנו ביצר הטוב ובמעשים טובים", ומסיימת "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל", אשר לכאורה כולה מקשה היא: א) הנה ברכה זו היא שבח על מה שנתעורר מהשינה, והוא הדבר הראשון של האדם מדי יום ביומו וכל פעולותיו תבואנה אחר התעוררותו משינתו, וא"כ למה תקנו ברכה זו לבסוף אחר שהוא ער לגמרי וכבר בירך המחזיר נשמות, פוקח עורים, זוקף כפופים, וגם בירך על פעולת הלבישה וכו"ב. ב) מה ענין שתרגילנו בתורתך וכו' לפתיחת הברכה. ג) קשה על חתימת הברכה "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל" וכי רק לעמו ישראל גומל החסד שיקוצו ויתעוררו משינתם, הלא כל ברואי מטה יש להם תנומה ושינה ומתעוררים באופן תמידי.

ולוא דמסתפינא הייתי מפרש שאין כוונת הברכה רק על התעוררות האדם משינתו הגשמית, שעל זה כבר הודה בברכת המחזיר נשמות ופוקח עורים, אלא שאנו משבחים ואומרים להקב"ה שזכינו להתעורר מהתרדמה הרוחנית אשר כל שאר מין האנושי עדיין שקועים בה. והיות שזה נתהוה באמצעות קבלת התורה על כן כאן המקום לשפוך שיח שתרגילנו בתורתך וכו', וחותרים מעין הפתיחה "הגומל חסדים טובים" להתעורר משינה רוחנית "לעמו ישראל" דווקא.

ענין בית השואבה
ביום גואשו

מזמור לתודה הריעו ליהוה כל הארץ: עבדו את יהוה בשמחה א ב ק באו לפניו ברננה: דעו כיהוה הוא אלהים הוא אלהים הוא אלהים הוא אלהים הוא אלהים אנהנו עמו וצאן מרעיתו: באו שערינו בתודה חצרתיו בתהלה ה הודו לו ברכו שמו: כיהוה לעולם חסדו ועדידו ודר ה אמונתו:

בהללים (כי)

ויאמר יהוה אלי לאמר ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף יג הוא: הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמם מתחת השמים ואעשה יד אותך לגויי עצום ורב ממנו: ואפן וארד מן ההר וההר בער באש טו ושני לחת הברית על שתי ידי: וארא והנה חטאתם ליהוה אלהיכם טז עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן הדרך אשר צוה יהוה אתכם: ואתפש בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשבכם יז לעיניכם: ואתנפל לפני יהוה כראשנה ארבעים יום וארבעים יח לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתכם אשר חטאתם לעשות הרע בעיני יהוה להכעיסו: כי יגרתו מפני האף יט והחמה אשר קצף יהוה עליכם להשמיד אתכם וישמע יהוה אלי גם בפעם הקוא:

ביום גואשו

(יח) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום, שנאמר: ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה (שמות לב ל), באותה¹⁹ עלייה נתעכבתי ארבעים יום, נמצאו כלים בכ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז²⁰, בו ביום נתרצה לישראל ואמר לו למשה: פסל לך שני לוחות (שם לד א). עשה עוד ארבעים יום, נמצאו כלים ביום הכפורים, בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ואמר לו למשה: סלחתי כדברך²¹, לכך הוקבע למחילה ולסליחה. ומנין²² שנתרצה ברצון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות: ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים (להלן י²³), מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעיים היו בכעס.

כ"ט (כ"ט)